

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

Institutiones Qvintvplicis Theologiæ - Positivæ videlicet, Asceticæ,
Polemicæ, Speculativæ, & Moralis complectens, Unà cum Appendice
Methodum compendiarium reformationis Ecclesiasticæ à Concilio
Tridentino factæ continente

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

Cap. I. De Cognitione peccatorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48233](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48233)

DE COGNITIONE PECCATORUM.

Deprehendas te oportet antè, quam emendes, inquit à Seneca ep. 28. indicare scilicet volens, quemadmodum periti Medici nullum morbum curandum suscipiunt ejusdem qualitatem & varias circumstantias bene cognoverint; ita nec illum, qui morbis spiritualibus vitiorum affectus est, eorundem curam efficaciter suscepturum, nisi perfectam illorum cognitionem fuerit adeptus. Ut hanc acquirat, tria præcipuè bene cognoscere debet. Quomodo oriantur peccata; hæc enim cognitio non conducet, ut fontes & radices peccatorum facilius cognoscatur, aut evelli queant. 2. Ut etiam diversitas & quantitas eorundem peccatorum bene cognoscatur, sicque illorum æstimatio & odium acquiratur. 3. Ut peccata quis actu commisit, cognoscantur, sicque idonea medicorum eorundem deletionem adhiberi queant, quæ tria præcipuè in hoc capite paulò fusiùs explicabuntur.

§. I.

Quâ ratione peccata oriri soleant.

I. Ut totus peccati processus faciliùs intelligatur, priùs fundamenta bene percipienda sunt. Primum dicitur, quod de c. 15. sequentibus verbis indicatur: *DEVS ab initio creavit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui (id est, liberum arbitrium & voluntatem concessit.) Adsecutus est eum, & præcepta sua: si volueris mandata servare, conservabit te, & in perpetuum fidem placitam facere. Apposuit quoque aquam (id est, bonum & malum) ad quod volueris dirigere manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit, dabitur illi. Quibus verbis significatum est, ita ut vel per virtutum & bonorum operum commissionem, æternam sibi damnationem, vel per peccatorum commisionem, æternam sibi damnationem, accersere possit.*

II. Alterum fundamentum est, eundem Hominem in hoc Orbe velut amplissima quâdam domo constitutum esse, eique plenissimum omnium rerum creaturarum usum concessum fuisse, modò iisdem ad honorem & gloriam Domini sui, propriamque utilitatem utatur. Et hoc est, quod S. David Psal. 8. cum admiratione agnoscit dicens: *Quid est homo, quod memor es eius? constituisti eam super opera manuum tuarum: omnia subiecisti sub pedibus eius.* Neque hac liberalitate contentum DEVM, varias ei potentias, velut Ministros concessisse, quorum ministerio adjutus voluntatem Domini sui exequi valeat. Cujusmodi potentia sunt in primis quinque potentia sensitivæ externæ, nempe visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus, sic dictæ, quia Organa earum exterius patent. Deinde potentia internæ sensitivæ, quæ pro objecto habent omnia objecta sensuum exteriorum, simul tamen habent vim discernendi inter ea, practicèque judicandi, & re-mixtæ sint unica realiter entitas, formaliter tamen diversa nomina pro diversitate officiorum sortiuntur. Nam 1. *Sensus communis* vocatur, quatenus omnium sensuum exteriorum objecta cognoscere potest. 2. *Phantasia* dicitur, quatenus potest sensibilia objecta etiam absentia cognoscere. 3. *Imaginativa* appellatur, eò quòd vim habeat non tantum simpliciter cognoscendi objecta absentia, sed etiam componendi illa, & impossibilia fingendi. 4. *Æstimatoria* vocatur, quatenus objectum sub ratione convenientis vel inconvenientis apprehendit. 5. *Cogitativa* nominatur, quatenus à superiori ratione ita dirigitur, ut ea æstimare possit, quæ in aliis animantibus existens non potest. 6. *Memoria* dicitur, quatenus præterita cognoscit. 7. *Reminiscitiam* appellatur, quatenus rerum particularium reminiscitur, non simpliciter modo, ut memoria, sed cum quadam indagazione discursu, non quidem propriè dicto (hic enim convenit intellectui) sed impropiè sumpto, quatenus cum ipso intellectu discurrente etiam ipse sensus interior per quantum successivam apprehensionem ab una in aliam procedendo dicitur etiam ipse similitudinariè aliquo modo discernere.

III. Præter has duas potentias sensitivas seu cognoscitivæ,

tivas, etiam appetitiva quædam potentia sensitiva, id est talis, quæ prosequitur objectum sibi conveniens, & dissimulans repellit, eidem homini data est, & communiter appetitus sensitivus vocatur, dividiturque in concupiscibilem & irascibilem, quorum prior bonum sensibile absolute appetit, secundum se, posterior verò idem bonum sub ratione arduum appetit, ut per media difficilia obtinendum vel conservandum tendit. Unde quia uterque hic appetitus diverso modo tendit ad suum objectum (quæ tendentia, quia cum passione seu mutatione corporis sensibili contingit, dum scilicet naturalis motus cordis notabiliter vel intenditur magis, remittitur, Passio appellatur) diversa quoque nomina habentur, Passiones sunt sortitæ, uti communior hodie dicitur cum S. Thoma docet. Nam I. Si appetitus concupiscibilis in objectum absolute, quatenus bonum est, tendit, *amor* dicitur: si in illud ut absens tendit, *desiderium* si in præsens, *delectatio* appellatur: Et quia eadem potest in illis modis, quibus prosequitur objectum bonum, ab objecto contrario recedit, ideo si objectum hoc malum communi duntaxat aversetur, *odium*: si ut absens, *spes* ut præsens, *tristitia* vocatur. Pari modo cum etiam appetitus irascibilis in objectum præsens vel absens (in communi consideratum objectum nullam habet arduitatem, adeò ad hunc appetitum non pertinet) feratur, ideo quoque diversæ Passiones conveniunt, nempe si bonum arduum est absens & possibile, *Spes*: si autem etiam possibile est impossibile, *desperatio*: aut si malum futurum sit, *timor* opponitur: si verò idem malum præsens sit, *ira* gerit, quæ tamen non perinde ut cæteræ passiones committitur, habet, eò quòd bonum præsens cesset esse arduum, atque ad illud amplectendum appetitus concupiscibilis sufficit.

IV. Denique præter has potentias appetitui, quæ sensitivus est, convenientes, aliæ adhuc eidem, quæ rationalis est, competentes sunt attributæ, scilicet intellectus, & voluntas, quarum proinde ministerium juvatur, ad actiones homini proprias exercendum, nùmque & malum liberè amplectendum, vel fugiendum.

V. His notatis non difficile erit ostendere, quæ

homo in peccatum præcipitur, illâ scilicet, quam S. Jacobus c. 1. indicavit, dum dixit: *Nemo, cum tentatur, dicat, quoniam à DEO tentatur: DEVS enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. Vnusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.* Deinde concupiscentiam cum conceperit, parit peccatum (id est, delectationem, ut Interpretes vertunt) peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. Tribus ergo gradibus præcipue ad peccatum pervenitur, suggestione, delectatione, & consensu. Suggestione quidem hostis, dum nobis prava ingeritur cogitatio vel tentatio à mundo, carne, Sathana; delectatione autem nostra, dum animo jam allubescit, quod prava suggestit tentatio: demum & proprio consensu, dum in peccatum voluntas illecta deliberatè consentit. Quem totum processum S. Franciscus Salesius part. 4. Introd. c. 3. aptâ similitudine declarat, dum ait: Cogitatione tibi finge, Philothea, Juvenculam aliquam Principem Sponso suo & Marito Principi percaram; & simul imaginare scelestum aliquem, quo eam ad secum adulterandum, thorsumque nuptialem violandum invitet, infamem aliquem amoris internuntium, qui scdam illius intentionem novæ nuptiæ communicet, mittere. Primò itaque Pararius & nuntius hic Domini sui amorem Principi aperit. Secundò illa in petitione, propositioneque sibi complacet, vel displicet. Tertiò consensum ei præbet, aut prorsus dissentit. Consimili ratione Diabolus, Mundus, Caro, videntes animam quandam Filio DEI desponsatam esse, varias ei tentationes & suggestiones ingerunt, quibus primò peccatum illi proponitur. Secundò illa in eo delectationem sentit, vel displicentiam. Tertiò consentit eidem, aut dissentit. Qui tres gradus, licet non in omnibus peccatis tam aperte percipiuntur, & usveniant, palpabiliter tamen, & manifestè in magnis atque enormibus peccatis eas videre est.

§. II

De Peccatorum diversitate & gravitate.

I. Duo sunt, quæ de Peccatis Asceta præcipue scire, beneque ponderare debet, scilicet, ut & diversitatem eorum clarè

clare intelligat, & competentem de illorum gravitate estimationem concipiat; quò major enim hæc æstimatio fuerit, tantò gravius quoque adversus peccata odium exurgat, utrumque ad ea non in se duntaxat, sed aliis etiam persequens & extirpanda.

II. Sciendum itaque, quòd peccatum in genere aliud sit, quàm dictum, factum, vel concupitum contra regem DEI, ut S. Augustinus l. 22. contra Faustum c. 27. dicit; Vel ut S. Ambrosius l. de parad. c. 8. describit, perfricatio legis divinæ, & cœlestium inobedientia Præceptorum.

III. In specie verò peccatum actuale in mortale veniale dividatur; inter quæ multiplex discrimen reperitur. 1. Quòd peccatum mortale vitam spiritualem animæ auferat, mortemque afferat animæ peccantis; veniale vero omnino auferat gratiam, sed imminuat tantum fervorem caritatis, unde morbo cuiusdam spirituali comparatur. Mortale à DEI regno, & hæreditate Filiorum in perpetuum excludat, veniale verò ad tempus duntaxat, quousque peccet anima pro eo plenè satisfecerit. 3. Quòd peccatum mortale supplicio æterno, veniale verò temporali solummodo pœnâ dignum efficiat. 4. Quòd mortale radicem meriti tollat, atque adeò meritis tam præteritis, quàm futuris privet, non item veniale, utpote cum quo sicut gratia manet, ita & radix quoque meritorum perseverat. 5. Quòd à peccato mortali plerique Justi facilè abstineant, non à veniali, cum, teste S. Jacobo c. 7. *In multis offendamini, & non cadatis*, ut Siracides c. 7. loquitur, *Septies in die cadat impius, & resurgat.*

IV. Præterea sciendum de peccato in communi, etiam intra eandem speciem unum sit gravius alterum, ut patet in S. Gregorius 21. mor. c. 5. ex illis Christi Martiribus colligit: *Omnis, qui irascitur Fratri suo, reus erit Concilio; qui autem dixerit Fratri suo racha, reus erit gehenna; qui autem dixerit Fratri suo fatue, reus erit gehenna.* Ubi per gradum crevit ordo sententiæ, dum ira sine voce iudicio; ira sine voce Concilio, ubi causæ sententia definitur; ira in sermone, que sermone, gehennæ ignibus mancipatur.

V. Gravitate porro quod attinet, duæ præcipuè sunt regulæ, ex quibus gravitas peccati tam mortalis, quam venialis peccati colligi debet. Prima regula desumitur ex ipsa peccati natura & essentia, videlicet quod sit æversio à DEO velut summo bono, & conversio ad creaturam. juxta quam regulam DEVS ipse mensuravit peccatum, quando Jeremiæ c. 2. dixit: *Obstupescite cæli super hoc, & porta eius desolamini vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit Populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Unde ut Oleas c. 9 dicit, *abalienati sunt in confusionem, & facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt.* Altera regula desumitur ex effectibus peccatorum, ob quos meritò DEVS per eundem Prophetam Populo suo dici iussit: *Scito, & vide, quia malum & amarum est, reliquisse te Dominum DEVM tuum, & non esse timorem eius apud te.* Nec malè aliqui peccatum simile esse ajunt Pomo, quod Tenella Regina apparari jussit, ita constructum, ut, qui illud apprehenderet, in eum innumera tela erumperent, id quod Kemetus Maritus illius damno suo expertus est. Verè enim simile pomum peccatum est, utpote ex quo per consensum apprehenso innumera mala velut acutissimæ sagittæ (de quibus S. David Psal. 37. dixit: *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi*) in apprehendentem erumpunt, quales sagittæ sunt respectu peccati mortalis. 1. Offensa DEI, Summi Domini & Benefactoris. 2. Crucifixio Christi juxta illud S. Pauli ad Hebr. 6. *Rursum crucifigentes sibi metipsis Filium DEI, & offensus habentes.* 3. Amissio gratiæ, & juris ad vitam ac hæreditatem æternam. 4. Amissio virtutum supernaturalium gratiæ annexarum. 5. Amissio omnium meritorum præteritorum. 6. Amissio omnium operum in peccato mortali elicitorum, quoad congruum meritum. 7. Mancipatus Diaboli. 8. Pœna æterna damni & sensûs. 9. Pœna temporalis in hac etiam vita subeunda. 10. Vermis & stimulus conscientiæ. 11. Infamia apud Cælites & terrestres homines contrahenda. 12. Amaritudo & tristitia cordis ex ultimi finis amissione exorta. Ob quæ omnia meritò Peccator cum Anna matre Jobi irremediabilibus lacrymis deffere deberet peccatum suum, & dicere: Heu, DEVS meus, ut quid te dimisimus lumen

men oculorum nostrorum, solatium vite nostræ? *Omnis mul in te uno habentes, te non debuimus dimittere à nobis.* In spectu peccati venialis verò maximè cum plena deliberatione admissi effectus & sagittæ sunt. 1. Quòd DEO displiceat. 2. Amorem & amicitiam DEI erga hominè imminuat. 3. Munificentiam DEI erga nos suspendat. 4. Deformitatem quavis deformitate corporis graviolem afferat. 5. Debilitatem ad bene operandum acciliet. 6. Ad peccatum mortale velut morbus periculosus disponat. 7. Pœnam omnibus pœnis & doloribus huius mundi graviolem mereatur. 8. A visione & fruitione ad tempus suspendat post mortem. 9. Cœlestium consolationum affluxum impediatur. 10. Familiaritatem cum Angelis & Cœlitibus imminuat. 11. Fervorem tepefaciat, sicut qua in ignem effusa. 12. Meritum & præmium impediatur, quòd eo tempore, quo committitur, obtineri potuisset, & defraudet.

§. III.

De peccatorum commissorum cognitio

I. Quòd DEVS olim Israëlì per Jeremiam Propheta c. 31. dici iussit, hoc meritò quavis anima viam purgationis auspicatorum sibi applicare potest: *Statuo tibi speculum, & tibi amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam, & non ambulasti.* Verè enim potissima causa, cur Homines tantùm ad vite emendationem incitentur, est, quòd seipsum miserum animæ suæ statum non cognoscant, uti S. Hieronymus pulchrè in serm. quodam indicavit, in Persona DEI ait: *O Homo, si te videres, mihi placeres, & tibi displiceret, quia te non vides, tibi placebis, & mihi displices. Venet enim cum nec mihi, nec tibi placebis: mihi, quia peccasti: tibi, quia ardebis.* Meritò ergo speculam, aut speculum potius statuatur, in quo præteritam suam vitam cognoscat, & accipiendo desceat, & descedendo corrigat. Triplex autem per hanc actus

II. Primum est ipse DEVS, de quo S. David Psalms 138. ait: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Nam, ut S. Gregorius c. 1. 3. moral. advertit, *Cognoscere se non potest anima,*

se non est, nisi etiam divine luci appropinquet. Quare clamet peccatrix anima cum S. Davide Psal. 66. *DEVS misereatur nostri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri, ut cognoscamus in terra viam tuam, imò nostram, quàm per præteritam vitam ambulavimus.*

III. Alterum speculum est memoria aut sinus proprius, de quo Jeremias Propheta c. 2. locutus est, cum dixit: *Vide vias tuas in convalle: scito, quid feceris. Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas.* Clarius verò hoc ipsum speculum indicavit, S. Gregorius l. 10. mor. c. 22. dum dixit: *Electi intra sinum cordis adversum se, quidquid impugnat, enumerant: ibi ante oculos suos omne, quod desleant, coacervant: ibi, quidquid per iram districti iudicis discerni possit, intuentur: ibi tot patiuntur supplicia, quod pari timent.*

IV. Tertium tandem speculum libri sunt, qui varios peccatorum Catalogos continent, atque adeò merito speculo comparari possunt, in quo anima maculas, quas in secundo memoriæ suæ speculo sufficienter cognoscere non potuit, clarius deprehendat. Quare de ejusmodi libris sibi dictum putet, quod S. Joannes olim Apocal. 10. audivisse se testatur: *Accipe librum, & devora illum (diligenter & prudenter perlegendo) & faciet amaricari ventrem tuum (aut cor potius salutari dolore de peccatis excitato) sed in ore tuo erit dulce tanquam mel (si videlicet peccata cognita per dolorosam & sinceram confessionem Sacerdoti explicaveris.)*

CAPUT II.

DE ACTUALI PECCATORUM DETESTATIONE ET DELETIONE.

I. **A**lter Viæ purgativæ scopus est actualis detestatio peccatorum, seu Justificatio peccatoris, quam DEVS per Prophetam Jeremiam loc. supra cit. indicavit, dum præcepit, ut, post statutam speculam ponat amaritudines sibi; per has enim amaritudines nihil aliud intelligitur, quàm actus illi, qui ad actualem Peccatorum detestationem & excoriationem requiruntur, & quinque potissimum ab Ascetis numerantur.